

[Formation of social maturity of students of economic profile]. Kirovohrad.

9. *Polishchuk, S. P.* (2007). *Psichologichni umovi rozvitku socialnoyi zrilosti uchniv vishogo profesijnogo uchilisha*. [Psychological conditions of development of social maturity of students of higher vocational school]. Kyiv.

10. *Radul, V. V.* (2002). *Socialno-pedagogichna zrilist*. [Sotsialno-pedahohichna zrilist]. Kirovohrad: PVTs TOV «Imeks LTD».

11. *Radul, V. V.* (2017). *Stanovlennya socialnoyi zrilosti molodogo vchytelya*. [Sotsialna zrilist osobystosti]. Kharkiv: Machulin.

12. *Radul, V. V.* (1998). *Stanovlennia sotsialnoi zrilosti molodoho vchytelia (teoriia i praktyka)*. [Formation of social maturity of a young teacher (theory and practice)]. Avtoref. ... dys. d-ra ped. nauk. Kiyiv.

13. *Raskin, D. I.* (1989). *Klasifikaciya istoriko-pedagogicheskikh istochnikov*. [Classification of historical and pedagogical sources]. Moscow.

14. *Sukhomlinskaya, O. V.* (2003). *Istoriko-pedagogichnij proces: novi pidhodi do zagalnih problem*. [Historical and pedagogical process: new approaches to common problems]. Kyiv.

15. *Khmurynska, T. O.* (2014). *Formuvannia sotsialno-profesiinoi zrilosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh*. [Formation of social-professional maturity of future social pedagogues in higher educational institutions]. Avtoref. ... dys kand. ped. nauk.: 13.00.04. Ternopil.

16. *Yavorska, H. Kh.* (2005). *Sotsialno-profesiina zrilist kursantiv vyshchyykh zakladiv osvity MVS*

Ukrainy. [Social-professional maturity of cadets of higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. Odesa: PLASKE ZAT.

17. *Yavorska, H. Kh.* (2006). *Teoretichni ta metodichni zasadi formuvannya socialno-profesiinoi zrilosti kursantiv vishih navchalnih zakladiv MVS Ukraini*. [Theoretical and methodical principles of formation of social-professional maturity of cadets of higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОШЛЯК Михайло Анатолійович –

здобувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: категорія соціальна зрілість особистості у наукових дослідженнях (30-ті рр. XX – початку XXI ст.).

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOSHLYAK Mikhailo Anatoliyovich –

Applicant of the Chair of Pedagogy and Educational Management Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: category sotsialna zrilist singularity in naukhovy doslidzhennyakh (30-th p. XX - the ear of XXI century.).

Рецензент – д. п. н. професор Радул В. В.

Стаття надійшла до редакції 28. 09. 2018 р.

УДК 378:781. 2

ЛЯШЕНКО Ольга Дмитрівна –

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри інструментально-виконавської майстерності

Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка

e-mail: music 1951@ ukr.net

КИРИЧУК Тетяна Михайлівна –

викладач кафедри

інструментально-виконавської майстерності

Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка

e-mail: t.kyrychuk@kubg.edu.ua

ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕС ВИКЛАДАННЯ ОСНОВНОГО МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Головне завдання у системі вищої освіти полягає у забезпеченні високого рівня професіоналізму й фахової (спеціальної) компетентності випускників мистецьких вузів. Разом з тим, ми можемо стверджувати, не всі студенти, що закінчують вищий навчальний заклад зможуть

продемонструвати високий рівень професійної підготовки, свій особистісно-професійний розвиток. Це виявляється в протиріччі між творчим характером педагогічної праці й недостатньо високою професійною підготовкою випускників.

В нашому дослідженні особлива увага приділялась студентам двох класів: фортепіано

та бандури, яких можна характеризувати, як таких, що мають низький рівень виконавської підготовки. Так, студентам-піаністам, що поступили у вуз після музичних шкіл складно «конкурувати» з тими, хто закінчив вже музичний коледж. Недостатній довузівський рівень мають і студенти, що навчаються в класі бандури, але базову музичну освіту отримали в музичній школі як піаністи, скрипалі, флейтисти тощо. Для таких студентів складним є робота як над інструментальними, так і над вокально-інструментальними творами.

Як правило, такі студенти інертні, пасивні в навчально-виховному процесі. Спеціальні дослідження останніх років вказують на те, що студенти недостатньо ініціативні в творчій роботі, не мають прагнення до самоактуалізації, самопізнання, самокорекції тощо. Студенти розраховують на допомогу і підтримку своїх викладачів і тому часто недостатньо ініціативні і незалежні у своїх креативних (професійних) діях. Безперечно, це позначається на подальшій професійній діяльності студентів, гальмуючи їх більш якісний рівень розвитку.

В свою чергу викладачі, особливо старше покоління, використовують с такими студентами відомі, усталені методи, прийоми і засоби навчання, не використовують новітні педагогічні концепції та технології. «Вони (викладачі) не тільки не сприяють творчому розвитку студентів, але і самі стають несприятливими до нового досвіду, нездатні до творчого, нестандартного вирішення проблемних ситуацій» [2, с. 14]. Спеціальні педагогічні моніторинги вказують на те, що з 90-х років ХХ століття суттєво знизився інтерес педагогів-практиків до навчально-педагогічної літератури, до педагогічних ідей, як вітчизняних, так і зарубіжних.

В той же час, молоді педагоги-практики, не маючи суттєвого педагогічного досвіду, не можуть виокремити із великого арсеналу запропонованих науковцями методів і прийомів саме ті, що безпосередньо потрібні на даному етапі роботи зі студентами. Як правило, підбір методів й прийомів навчання відбувається інтуїтивно, що негативно впливає на якісний рівень роботи педагогів з майбутніми педагогами.

Саме тому, є нагальна потреба в осмисленні методичної роботи викладача зі студентами, що мають низький рівень підготовки і визначення тих методів і методичних прийомів навчання, які покращать професійну підготовку «слабких» студентів і створять необхідні передумови для постійного, інтенсивного саморозвитку таких студентів.

Аналіз останніх досліджень та

публікацій. Проблема професійної підготовки майбутніх вчителів мистецьких дисциплін постійно знаходиться в колі наукових досліджень. Її розглядають в різних аспектах, орієнтуючись на вивчення та впровадження в практику роботи вищого учбового закладу позитивного вітчизняного та зарубіжного досвіду.

У дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців С. Баштана, В. Горовця, О. Герасименко, Н. Гуральник, Е. Котляревської, Є. Куришева, О. Лисенко, В. Мішалова, Г. Нейгауза, Г. Падалки, В. Пухальського, Д. Ревуцького, О. Ребрової, Є. Скляр, Г. Хоткевича, О. Щолокової, В. Шульгіної та ін., відображено досвід підготовки майбутніх педагогів мистецьких дисциплін в класах фортепіано та бандури. Тематика нашого наукового пошуку доповнює дослідження названих авторів, уможливує усвідомити нову модель індивідуальних занять в класі фортепіано та бандури.

Мета статті – полягає в розгляді наукового методу пізнання та методичних прийомів навчання, що сприяють підвищенню якості занять викладачів зі студентами в класах фортепіано та бандури при змішаному характері навчання.

Виклад основного матеріалу. Змішане навчання (blended learning) – це об'єднання формальних засобів навчання – роботи в індивідуальних класах, опрацювання практичного матеріалу – з неформальними, наприклад, прослуховуванням музичних творів, обговоренням музикознавського (теоретичного та практичного) матеріалу за допомогою ІКТ. Змішана форма навчання органічно з'єднує в собі як очні, так і дистанційні форми навчання.

В основу blended learning покладено концепцію дидактичного усвідомлення поєднання технологій навчання за класно-урочною системою та технологій віртуального або online-навчання, що базується на новітніх інформаційних та телекомунікаційних технологіях. Після проведеного експерименту, ми прийшли до висновку, що змішане навчання в класах фортепіано та бандури можна здійснювати за наступною моделлю:

дистанційне навчання (ДН) → індивідуальні заняття → самостійне вивчення музичних творів – спілкування на основі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Змістовна частина різних етапів моделі включає:

- ДН (формування базових знань під час вивчення і осмислення музично-теоретичного матеріалу);

- індивідуальні заняття (детальне опрацювання музичних творів, розгляд теми, обговорення та дискусія з даної теми)

- самостійне вивчення музичних творів (виконання практичних завдань на базі вивченого навчального матеріалу),

- спілкування засобами ІКТ (запис, прослуховування та обговорення прослуханих музичних творів в режимі online-навчання).

Враховуючи таке навчання слід визначити той науковий метод, який буде дієвим і результативним в опрацюванні музичних творів. Таким науковим методом у виконавському мистецтві, з нашої точки зору, є метод інтерпретації, результатом якого є створення художнього образу музичного твору. Цей художній образ складається здебільшого у двох напрямках: першому властива орієнтація на концепційно-смысловий контекст, який втілюється у вербальній формі (при цьому музичні твори описуються і пояснюються в усій множинності їхніх внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків); другий пов'язаний із виконавськими трактуваннями (предметом у цьому разі є продукт творчої діяльності композитора, відтворений і озвучений виконавцем).

Це дає нам можливість виділити в інтерпретаційному процесі, який пов'язаний з інтерпретуванням як інструментальних, так і вокально-інструментальних музичних творів, два істотних пласти:

- 1) вербальне витлумачення змісту твору в певній культурно-історичній ситуації його прочитання, яке ґрунтується на принциповій багатозначності художнього образу;

- 2) творче відтворення музичного твору виконавськими засобами на основі нотного тексту, що пов'язане із загальномузичними і технічними можливостями виконавця; виявляється в динамічних, темпових змінах, артикуляції, фразуванні, різних засобах звуковидобування.

Обидва пласти характеризують «процес становлення логічних методів від простого опису, через пояснення і трактування, – до суворо логічної операції», що включає аналіз, синтез, порівняння, зіставлення і т. ін. [4, 28-29]. Окремо, перший пласт пов'язаний з теоретичним осмисленням музичного твору, як педагогом, так і студентом. Другий – з виконавським мистецтвом.

Використання його доречним є на всіх етапах змішаного навчання. Так, при дистанційному навчанні відбувається отримання студентом певних теоретичних знань про музичні твори, стиль композитора, аналізуються виразально-змістові особливості музичної, а при необхідності літературної мови, відбувається естетична оцінка

виконаних творів, розкриття емоційно-образного змісту, збирання та свідоме освоєння інформаційного матеріалу виконавського мистецтва. Науковими методами дослідження в цьому випадку є виконавсько-інтерпретаційні методи: музично-текстологічного та інтерпретаційного аналізів.

На індивідуальних заняттях відбувається художньо-виконавське спілкування викладача зі студентом (ами) та музичними творами. Викладач-інтерпретатор підбирає засоби, методи прийоми роботи зі студентами, які активізують їх роботу над музичними творами. Відбувається плідна, творча робота викладача зі студентами над фразою, реченням, періодом, частиною, художнім образом музичного твору.

При самостійній роботі над музичним твором студент відпрацьовує всі завдання, як теоретичного, так і практичного характеру. Він працює над музичними творами і самостійно розкриває об'єктивну суть художніх образів музичних творів у виконавських інтерпретаціях. І тут головним у самостійній роботі вважається стимулювання активності молодого музиканта, яка є важливою психологічною складовою у будь-якій діяльності, а для нас суттєвим є саме у інструментально-виконавській діяльності. Творча активність студента, як ми вже відмітили, напряму пов'язана з навчально-методичною компетентністю викладача ВНЗ по класу основного музичного інструмента. Тому ми рекомендуємо два методичні прийоми, які викладач може використовувати на останньому, четвертому, етапі запропонованої моделі змішаного навчання. Саме вони сприятимуть розвитку такої активності, це методичні прийоми: «опорних образів» та «оціночних суджень» [3, 90].

Цьому насамперед сприятиме спілкування засобами ІКТ, які можуть проходити в режимі online конференцій, online навчання. Їх слід проводити один раз на тиждень після відвідування різних соціокультурологічних закладів. На таких online заняттях розглянути найважливіші явища музично - виконавського мистецтва у концертно-артистичному житті міста, у даному випадку Києва, надати мистецтвознавчу оцінку концертним подіям, що відбулися на сценах Національної філармонії, Національної опери України, у Київському університеті імені Бориса Грінченка, Київському інституті музики імені Р. М. Глієра та інших музичних закладах. Також звернути увагу на міжнародні конкурси, де можливо почути чудову гру талановитих музикантів з усього світу та ознайомитись з цікавими інтерпретаціями творів, що вивчаються у цей час.

На таких обговореннях і застосовуються методичні прийоми: «опорних образів» та «оціночних суджень». Вони дають можливість при інтерпреталогічному аналізі виконаних музичного творів, сформувані в уяві студента певні «опорні образи», які допоможуть йому критично оцінювати гру виконавців. Такі опорні художні образи ґрунтуються на особливостях образно-змістового, жанрово-стилістичного, індивідуально-авторського та індивідуально-виконавського викладу матеріалу, сприяють фіксації у свідомості студента музичних вражень, усвідомленню парадигм виконавських інтерпретацій. Розуміння всіх цих парадигм сприяє, в першу чергу, правильній інтерпретації музичного твору самим студентом. Адже, за визначенням В. Москаленко, «основою змістовної музичної інтерпретації є особистісний виконавський образ, визначеного музичного твору» [5, с. 7].

Під час застосовування таких прийомів основну увагу слід звернути на усвідомлену діяльність студента. Важливим засобом її стимулювання буде цікавий для прослуховування музичний матеріал, правильно вибраний для відвідування концерт, що буде корисним для студента і відповідатиме рівню підготовки його.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. В результаті викладеного матеріалу слід прийти до висновку, що апробована змішана форми навчання, де використовуються запропонований науковий метод пізнання музичних творів та методичні прийоми роботи зі студентами в класі будь-якого музичного інструмента, без сумніву розвинуть інтерес до виконавської творчості у тих студентів, що мають низький рівень виконавської підготовки та стимулюють їх до ефективної й плідної праці. Вони також будуть ефективним засобом удосконалення професійної підготовки і для інших, більш підготовлених студентів. Перспективи подальших наукових пошуків зумовлені розробкою іншої моделі змішаної форми навчання, що сприятиме підвищенню професійного рівня у майбутніх педагогів музичного мистецтва.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гуренко Е. Г. Проблемы художественной интерпретации: философский анализ / Е. Г. Гуренко. – Новосибирск: Наука, 1982. – 256 с.
2. Лабінцева Л. П. Актуальні проблеми музичної освіти. навч. посібник для студентів спец. «Музичне мистецтво» ін.-тів культури і мистецтв / Л. П. Лабінцева. – Луганськ, Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – 126 с.
3. Ляшенко О. Д. Особливості виконавської підготовки майбутніх педагогів-музикантів /

О. Ляшенко // Наукові записки. – Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2017. – Випуск 157. – С. 88–91.

4. Ляшенко О. Д. Художньо-педагогічна інтерпретація музичного твору в професійній підготовці майбутніх учителів музики [Текст]: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / О. Д. Ляшенко. – Київ, 2001. – 211 с.

5. Москаленко В. Творческий аспект музыкальной интерпретации (к проблеме анализа) [монографія] / В. Москаленко. – К., НМАУ ім. П. Чайковского, 1994. – 157 с.

6. Растрігіна А. Інноваційний контекст професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта / А. Растрігіна // Наукові записки – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград, 2014. – Вип.133. – С. 57–64.

REFERENCES

1. Hurenko, E. H. (1982). *Problemy khudozhestvennoy ynterpretatsyy: fylosofskyy analiz*. [Problems of Artistic Interpretation: philosophical analysis]. Novosybyrsk.
2. Labintseva, L. P.(2010). *Aktualni problemy muzychnoyi osvity*. [Actual problems of musical education.]. Luhansk.
3. Lyashenko, O. D.(2017). *Osoblyvosti vykonavskoyi pidhotovky maybutnikh pedahohiv-muzykantiv*. [Features of performing training of future teachers-musicians]. Kropyvnytskyu.
4. Lyashenko, O. D.(2001). *Khudozhno-pedahohichna interpretatsiya muzychnoho tvoriv v profesyniyi pidhotovtsi maybutnikh uchyteliv muzyky*. [Artistic and pedagogical interpretation of a musical composition in the professional training of future music teachers]. Kyiv.
5. Moskalenko, V. (1994). *Tvorcheskyy aspekt muzykalnoy ynterpretatsy* . [Creative aspect of musical interpretation]. Kyiv.
6. Rastryhina, A. (2014). *Innovatsiynyy kontekst profesynoyi pidhotovky maybutn'oho pedahohamuzykanta*. [Innovative context of the professional training of the future teacher-musician]. Kirovohrad.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЛЯШЕНКО Ольга Дмитрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: проблеми формування виконавської компетентності у теорії та методиці інструментального навчання у вищій школі, фахова підготовка майбутніх педагогів-музикантів.

КИРИЧУК Тетяна Михайлівна – викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: проблеми формування

виконавської компетентності у теорії та методиці інструментального навчання у вищій школі, фахова підготовка майбутніх педагогів-музикантів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

LIASHENKO Olga Dmitrievna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Instrumental and Performing Skills of the Art Institute of Kyiv University named after Borys Grinchenko.

Circle of scientific interests: problems of formation of executive competence in the theory and methodology of instrumental training in high school,

professional training of future teachers-musicians.

KYRYCHUK Tetiana Mikhailivna – Teacher of the Chair of Instrumental and Performing Skills of the Art Institute of Kyiv University named after Borys Grinchenko.

Circle of scientific interests: problems of formation of executive competence in the theory and methodology of instrumental training in high school, professional training of future teachers-musicians.

Рецензент – д. п. н. професор Черкасов В. Ф. Стаття надійшла до редакції 22. 09. 2018 р.

УДК 378.091.33-027.22:78.091

ЯНЕНКО Оксана Андріївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
e-mail: oaian@i.ua

ВАЛЬКЕВИЧ Раїса Андріївна – народна артистка України, професор кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
e-mail: pednauk@ukr.net

ОБРАЗНЕ ПЕРЕВТІЛЕННЯ В СЦЕНІЧНО-ВИКОНАВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В сучасній науці є розуміння психолого-педагогічних важелів як умов для оптимального розвитку творчого потенціалу особистості. Важливу роль у цьому процесі відіграє вільне володіння нею живим перевтіленням у виконавському просторі. В контексті професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва актуалізується проблема розкриття для них указаної особливості не на основі реальних дій, а з опорою на образи уяви ситуацій, у яких реалізується потреба суб'єкта навчально-професійної діяльності у долученні до виконавського процесу. У зв'язку з цим, важливо отримати відповідь на запитання, чи може образ уяви бути установкою для виконавця, мати спонукальну функцію та стати реальним чинником його сценічної поведінки. Виходячи зі своїх психологічних можливостей, рефлексуючи на власне ставлення до оточуючого світу, він формує нову образну систему відносин людей, включає творчу уяву та починає по-іншому осмислювати ситуацію, що розгортається навколо нього. Це сприяє розвитку мотивації у виконавця відносно утворення нових якостей,

зумовлених особливим психічним станом, різними враженнями, що з'явилися за певних обставин сценічної дії. В результаті виникає новий рольовий малюнок, за якого спостерігається динаміка почуттів та настроїв виконавця. Майбутні педагоги-музиканти у процесі своєї професійної підготовки мають досягнути такого рівня розвитку своєї психологічної природи, який дозволить органічно перевтілюватися в сценічно-виконавській діяльності, що є складовою їх професійної діяльності. Набуте, по-перше, дозволить більш ефективно її здійснювати, а по-друге, сприятиме формуванню подібних особливостей у школярів і розвиватиме їх творчий, сценічний потенціал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окреслена проблема була об'єктом уваги ряду вчених. Так, в емпіричному дослідженні А. П. Єршової вивчалися емоційні реакції задіяних в експерименті учасників, які опановували в процесі свого навчання основи акторського мистецтва. Було виявлено, що відмінності в їх індивідуальному розвитку впливають на здатність трансформувати творчу потребу сценічної діяльності в мотиви та інтереси